

Федоренко Богдан Іванович,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий консультант:
доцент кафедри філософії права
та юридичної логіки Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філософських наук **Петрова Г. М.**

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ЖАКА ДЕРРИДА

Жак Дерріда (1930–2004) є сьогодні одним із найвідоміших і найпопулярніших філософів і літературознавців не лише у Франції, а й за її межами. Він вважається одним із найяскравіших представників сучасного постструктуралізму. У роботах філософа, кажучи його ж словами, «схрещуються» найрізноманітніші тексти – філософські, літературні, лінгвістичні, соціологічні, психоаналітичні та всілякі інші, включно з тими, які не піддаються класифікації. Тексти, що виникають при цьому, являють собою щось середнє між теорією і вигадкою, філософією і літературою, лінгвістикою і риторикою.

Ще за життя Ж. Дерріда був названий «найблискучішим» з усіх французьких філософів сучасності. Про «Дерріда, апостола деконструкції» часто говорять як про «людину, завдяки якій американці полюбили філософію». Уся творчість Дерріда як філософа оберталася навколо центрального поняття «деконструкції». Сенс цієї концепції вельми важкий для розуміння, та й сам Дерріда часто топив його в купі заперечень, які множилися у нього майже до нескінченності. «Деконструкція, – говорив він, – це не метод, не мета, ані початок кінця філософії».

У деконструкції головне не смисл і навіть не його рух, але саме зміщення зміщення, зрушення зсуву, передача передачі. Деконструкція являє собою безперервний і нескінченний процес, що унеможливило підбиття будь-якого підсумку, узагальнення смислу.

Зближуючи деконструкцію з процесом і передачею, Дерріда водночас застерігає від розуміння її як якогось акту або операції. Вона не є ні тим, ні іншим, бо все це передбачає участь суб'єкта, активного чи пасивного начала. Деконструкція ж радше нагадує спонтанну, мимовільну подію, більше схожа на

анонімну «самоінтерпретацію»: «це засмучується». Така подія не потребує ні мислення, ні свідомості, ні організації з боку суб'єкта. Вона цілком самодостатня. .

Зі сказаного видно, що стосовно деконструкції Дерріда розмірковує в душі «негативної теології», вказуючи головним чином на те, чим деконструкція не є. В одному місці він навіть підбиває підсумок своїм роздумам у подібному душі: «Чим деконструкція не є? – Та всім! Що таке деконструкція? – Та ніщо!»

У роботах є й позитивні твердження та роздуми з приводу деконструкції. Зокрема, говорить про те, що деконструкція набуває своїх значень лише тоді, коли вона «вписана» «в ланцюг можливих заміників», «коли вона заміщає і дає змогу визначити себе через інші слова, як-от письмо, слід, помітність, доповнення, гімен, медикамент, бічне поле, поріз і т. Ін.». Увага до позитивного боку деконструкції посилюється в останніх роботах філософа, де її розглядають через поняття «винахід» («інвенція»), що охоплює чимало інших значень: «відкривати, творити, уявляти, виробляти, встановлювати тощо». Дерріда підкреслює: «Деконструкція винахідлива або її немає зовсім».

Критика засадничих концептів традиційної філософії (у межах якої – незважаючи на безпосередній вплив на становлення деконструктивізму – для Дерріди залишаються і Ніцше, і Фройд, і Гуссерль, і Гайдеггер) – «дійсності», «тотожності», «істини» – виходить із посилання на те, що статус раціонального в культурі не самовідтворюється на власному матеріалі, а підтримується постійним зусиллям із витіснення з її сфери елементів, що виявляються не-думкою, не-мислимим. Ця репресивна інтенція, що лежить у підґрунті західноєвропейської культури, позначається Деррідою як логоцентризм (значущими є обидві складові слова: вказівка на центрованість і розміщення в центр логоса, слова, що звучить), підґрунтя для якого він вбачає в появі фонетичного письма як передумови будь-яких трансцендентальних означуваних.

Живе слово, це слово, що звучить, це те, що народжується безпосередньо тут і зараз, тут і зараз, перед вашими очима і вухами. Але звук живого слова «вищий» за видимою картинку, бо він є способом осягнення, з'ясування видимого, бо не картинка важлива, а важливо, те, що ви зрозуміли й відчули у зв'язку з тим, що щойно відбулося. Саме тому, все, що залишається людям, залишається в тому, що звучить, і лише набагато пізніше в письмовому слові, інакше в тексті. «Ніщо не існує поза

текстом» погодимося і ми з Дерріда. А як же мовчання? Чи не обманюємося ми, коли думаємо, що спілкуємося одне з одним через слово. Адже якщо немає між нами глибини мовчання, слова нічого не передають, – це всього лише порожній звук, повітряна хвиля. Розуміння відбувається на тому рівні, де двоє людей зустрічаються глибинно саме в мовчанні, поза межами будь-якого словесного вираження. Це справді так, але як розповісти іншим, про що ви щойно мовчали, мовчали з тим, кому не потрібні ваші слова, бо він і ви, тут і зараз, одне. Подолання розколу світу на внутрішнє і зовнішнє може трапитися тільки за межею слова, коли слово зжито в процесі магічного переживання героєм заявленої колізії [1].

У своїй ключовій праці «Письмо і відмінність» Дерріда конструює неологізм, який, якщо писати французькою, має вигляд *Differance*, але за звучанням анітрохи не відрізняється від слова *difference* (відмінність). *Differance* же є поняття більш складне. Воно вийшло шляхом поєднання значень двох латинських слів – *differer* (розрізняти) і *defaire* (розбирати), і обидва ці сенси зберігає в собі слово, відоме російському читачеві як «розрізнення» [2].

Термін «розрізнення» походить від онтологічного розрізнення Гайдеггера і семіотичного розрізнення Соссюра. Розрізнення є антитеза тотожності наявності. Відмінність в онтологічному сенсі первинна порівняно з наявністю. Споконвічність відмінності пов'язана з відсутністю тотожності між скінченим і нескінченим, смыслом і річчю, минулим і майбутнім, з кінцівкою природи людини і її проміжним місцем у глобальній структурі буття.

«Розрізнення» передбачає віддаленість, не-даність усього (у часі та просторі). Це світ людського існування, який постійно перебуває на межі зникнення, «стирання» будь-яких слідів людини. Розрізнення становить основу буття й опозиції наявності / відсутності, будучи постійним зсувом, запізненням, відтермінуванням, інтервалом. Розрізнення перебуває поза розумовими категоріями. Воно є неясний і двозначний перехід (зсув) від однієї речі до іншої, від одного полюса опозиції до іншого. Дерріда наполягав, що воно не є ні словом, ні концептом і не може бути зрозуміле в рамках системи знаків.

Отже, Дерріда демонструє живучість логоцентризму в західній думці та нерозв'язність його парадоксів, а також малоімовірність його подолання, оскільки будь-яка критика

логоцентризму спирається, зрештою, на логоцентричні поняття. Філософ вказує на важливість елементів, які здаються маргінальними, і на залежність систем від того, що вони витісняють і пригнічують.

Дерріда розробляє техніку інтерпретації, незвичну для філософії, оскільки вона використовує ресурси риторики тексту, і продуктивну для літературної критики, що досліджує мову та її парадоксальність. Хоча філософ не пропонує власної теорії мови, його деконструкція інших теорій показує, що значення є продуктом мови, а не її джерелом, і що воно ніколи не може бути цілком визначеним, оскільки є результатом контекстуальних сил, що не можуть бути обмежені.

Список використаних джерел

1. Жак Дерріда: деконструкція і не-визначеність. URL: <http://ni.biz.ua/3/310/3109163zhak-derrida-dekonstruktsiya-i-ne-opredelennost.html>.

2. Альфандарі І. Жак Дерріда і філософія в Америці. URL: <https://www.ji-magazine.lviv.ua/2022/zhak-derrida-i-filosofiya-v-ameryci.htm>.

Хитрик Карина Анатоліївна,
курсант навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий консультант:
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
превентивної діяльності та запобігання
корупції навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук **Мозоль В. В.**

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ НАСЕЛЕННЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна в Україні підняла актуальність проблеми збереження психологічного здоров'я населення на принципово новий рівень. Адже, війна – це насамперед психологічне знущення з людей. Навіть ті, хто зараз перебувають у безпеці, живуть у стані тривоги та стресу, тому не надання відповідної своєчасної кваліфікованої